

УДК 342.9

В. О. Шаповал
здобувач кафедри адміністративного,
фінансового та банківського права
Навчально-наукового інституту
права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПРАВЛЯННЯ ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ

Постановка наукової проблеми. Функціонування місцевого самоврядування повністю за своєю суттю не спрямоване на реалізацію його головного призначення – створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, надання мешканцям територіальних громад якісних та доступних публічних послуг на основі сталого розвитку дієздатної громади [9]. Система заходів регіональної податкової політики, повинна бути спрямована на реалізацію інтересів держави стосовно регіонів і внутрішніх інтересів самих регіонів. Регіональній податковій політиці також належить особливе місце в питаннях адаптації податкової політики України до вимог ЄС [14].

У сучасних умовах вітчизняний туризм є невід'ємною складовою світового туризму, одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури, а держава, у свою чергу, створює умови для туристичної діяльності [7]. Туристична галузь в Україні може і повинна стати тією галуззю, що забезпечуватиме реалізацію ринкових механізмів та надходження коштів до місцевих і державного бюджетів.

Стан дослідження. Вивченню проблем правового регулювання, реалізації місцевих податків та зборів, зокрема, справляння туристичного збору в Україні присвячували свої наукові праці такі українські вчені як Н.С. Хатнюк, С.Т. Скибенко, О.В. Покатаєва та інші [16; 14; 15]. Проте, напрацювання науковців є підґрунтям для подальшого дослідження та вивчення цієї проблематики, а також напрацювання пропозицій для удосконалення положень податкового законодавства щодо механізму справляння та надходження туристичного збору у місцевий бюджет територіальної громади.

Метою наукової статті є відображення фіскального значення місцевих податків у виконанні покладених на місцеві органи самоврядування функцій з фінансування виробничої і соціальної інфраструктури та комунально-побутового обслуговування населення. Особливу увагу приділено сучасному стану реалізації та порядку справляння туристичного збору в Україні згідно з нормами податкового законодавства. Виявлено недоліки та юридичні колізії, що існують у законодавстві, у тому числі у Податковому кодексі України (далі –

ПК України) стосовно надання статусу платника туристичного збору окремим категоріям фізичних осіб, наданням пільг тощо.

До виключної компетенції сільських, селищних та міських рад належить встановлення місцевих податків і зборів [5], за рахунок яких формується частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, розмір яких встановлюється в межах закону [1].

Туристичний збір є факультативним (необов'язковим для ухвалення місцевою владою) місцевим збором, не новим у податковій системі України і подібний вид місцевого збору запровадила місцева влада більшості міст, селищ та навіть невеличких сіл, тому цій темі присвячена значна кількість наукових праць.

Відповідно до попереднього податкового законодавства на території місцевих громад в Україні мало було справлятися 2 місцеві податки (податок на рекламу та комунальний податок) та 12 зборів (збір з власників собак, ринковий збір, збір за право проведення кіно- і телезйомок та інші) [10; 11]. Проте нормами ПК України скасовано майже усі види місцевих податків і зборів і запроваджено місцеві податки, до яких належать податок на майно та єдиний податок, а до місцевих зборів належать збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір.

До набуття чинності ПК України у 01.01.2011 року діяв курортний та готельний збір, зі схожою системою адміністрування, що були передбачені Законом України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 року та Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20.05.1993 року, а згодом замінено на екскурсійно-туристичний збір, що діяв на основі внесення змін Законом України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 року [8].

Так, замість курортного та готельного зборів (потім екскурсійно-туристичного), що справлялися в Україні на території деяких областей курортної належності, запроваджено туристичний збір, який, на відміну від своїх «попередників», може справлятися на всій території України, якщо на території адміністративно-курортної одиниці є чинне рішення сільської, селищної або міської рад про встановлення туристичного збору [15].

Згідно з нормами Конституції України, органи місцевого самоврядування встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону, проте встановлення туристичного збору є правом, а не обов'язком сільських, селищних, міських рад або рад об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ), створеної згідно із законом та перспективним планом формування територій громад [2].

Також відповідно до змін від 2015 року у Бюджетному кодексі України, положення розділу місцевих бюджетів доповнено пунктом про туристичний збір, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування і становить частину доходів загального фонду бюджетів міст районного значення, сільських та селищних бюджетів [4].

За даними Всесвітньої організації туризму при ООН (World Tourism Organization, UNWTO) у 2008 році Україна входила до десятки лідерів міжнародного туризму за кількістю відвідувань і посідала 7 місце у світі. У звіті 2017 року вищевказана організація зазначила, що кількість туристів, які приїхали до України збільшилось на 6,7% у порівнянні з 2016 роком, проте тепер Україна посідає 20 місце у рейтингу міжнародного відвідування, що і є підставою для необхідності вдосконалення механізму правового регулювання туристичної діяльності [12].

Саме тому реформування оподаткування у сфері туризму та надходження туристичного збору – один із важливих кроків до розбудови економічної стабільності країни. Податок покликаний розвивати вітчизняний туризм та зміцнювати місцеві бюджети.

Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк [3].

Крім того не слід плутати поняття «місця перебування», тобто адміністративно-територіальної одиниці, на території якої особа проживає протягом певного строку, та «місця проживання» – житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає [6].

Ставка туристичного збору встановлюється у розмірі від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору, тобто вартості всього періоду проживання з урахуванням ПДВ[3], проте, зважаючи на необхідність збільшення фондів місцевих бюджетів, встановлюється максимальна ставка збору.

Справляння збору здійснюється під час надання послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням. Сума збору зазначається податковим агентом окремим рядком у рахунку (квитанції) на прожи-

вання і не може бути вказана як така, що вже входить у вартість послуги.

Перелік осіб, що звільнені від сплати збору визначено п. 268.2.1ст. 268 ПК України, у тому числі це особи, які прибули за путівками (курсівками) на лікування, оздоровлення, реабілітацію до акредитованих та ліцензованих лікувально-профілактичних, фізкультурно-оздоровчих та санаторно-курортних закладів тощо [3]. Аналогічно виникає питання щодо обов'язковості сплати туристичного збору особами, які прибули за путівками у будинки або ж бази відпочинку, адже для таких осіб жодних пільг чи звільнення від сплати збору не передбачено. Дана норма законодавства потребує доопрацювання задля запобігання непорозумінь. Крім того, залишається невизначеним питання щодо обов'язковості сплати збору особами, які прибули на територію певного регіону, де справляється туристичний збір, на навчання чи проходження практики. Також існують певні проблеми з можливостями стягнення туристичного збору, тому що переважна більшість туристів зупиняється не у готелях кемпінгах чи мотелях, а в приватному секторі, тому адміністрування збору і спрямування його до місцевого бюджету доволі складна процедура.

Зарубіжний досвід є досить цікавим, зважаючи на систему адміністрування та механізм впровадження збору загалом. Наприклад порядок сплати туристичного збору у Берні, Швейцарія – туристичний збір складається із трьох частин: податок на проживання, курортний збір та транспортний збір. Вони сплачуються одночасно в готелі. За транспортний збір туристи отримують проїзний, що надає право на безкоштовний трансфер в аеропорт [17].

Законом України «Про туризм» від 15.09.1995 року визначено близько 17 видів туризму [7], проте оподаткування провадиться лише із застосуванням одного виду збору, у той час як Всесвітня організація туризму, ідентифікувала сорок різних типів податків, що належать до туристичного сектора в розвинених країнах і в країнах, що розвиваються, а їх загальний податковий дохід за рахунок туризму становить від 10 до 25%, а у країнах, що спеціалізуються на туризмі близько 50% [13].

Таким чином, диференційована класифікація механізму справляння податків і зборів у сфері туризму, більш точне математичне моделювання формування туристичного виду діяльності та схеми його оподаткування дозволить знайти шляхи удосконалення системи оподаткування в туристичній сфері України.

Отже, сплата податків та зборів повинна здійснюватися у чітко визначених законодавством термінах та у повному обсязі, адже даний правовий механізм є складовою грошового наповнення бю-

джету або спеціальних фондів [16], зокрема сплата туристичного збору має своєрідну суспільну необхідність, зважаючи на практику іноземних держав та статистичні дані щодо кількості туристичних відвідувань певних регіонів нашої держави.

Література

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 50-51. Ст. 572.
5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
6. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11.12.2003 № 1382-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 232.
7. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 241.
8. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 № 1805-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 39. Ст. 333.
9. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8>.
10. Про систему оподаткування : Закон України від 25.06.1991 № 1251-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 39. Ст. 510. Втрапив чинність.
11. Про місцеві податки і збори: Декрет Кабінету Міністрів України від 20.05.1993 № 56-93. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 30. Ст. 336. Втрапив чинність.
12. Всесвітня туристична організація (World Tourism Organization, UNWTO) URL: <http://www.world-tourism.org>.
13. Econtech Pty Ltd. Analysis of the Taxes and Assistance Impacting the Tourism Industry. *National Tourism Alliance*. 2003. March. P. 1–26.
14. Скибенко С. Т. Роль туристичного збору у фінансуванні регіонів / С. Т. Скибенко, О. О. Розвадовська. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. № 2 (58). 2013. URL: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/730/737>.
15. Покатаєва О. В. Справляння туристичного збору в Україні в контексті сучасного податкового законодавства. *Фінансове право*. 2012. № 1 (19). URL: http://ndi-fp.nusta.com.ua/files/doc/finansove-pravo/2012/2012_1pokataeva.pdf.

16. Хатнюк Н. С. Податковий обов'язок платника податків та держава: правовий взаємозв'язок. *Наукові праці МАУП*. 2016. Вип. 51(4). С. 45–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaupn_2016_4_8.

17. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28934.pdf>.

Анотація

Шаповал В. О. Правові засади справляння туристичного збору в Україні. – Стаття.

У науковій статті було досліджено основні засади визначення та справляння туристичного збору як необхідного місцевого збору в Україні. Детально розкриті та проаналізовані основні й додаткові елементи справляння туристичного збору за податковим законодавством України. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення податкового законодавства шляхом узагальнення практики справляння та надходження туристичного збору у бюджет адміністративно-територіальної одиниці.

Ключові слова: туристичний збір, платники туристичного збору, об'єкт оподаткування туристичного збору, база оподаткування туристичного збору, ставка туристичного збору, пільги платників туристичного збору.

Аннотация

Шаповал В. А. Правовые основы взимания туристического сбора в Украине. – Статья.

В научной статье поведено исследование основных принципов определения и взимания туристического сбора в качестве необходимого местного сбора в Украине. Подробно раскрыты и проанализированы основные и дополнительные элементы взимания туристического сбора согласно налоговому законодательству Украины. Сформулированы предложения по усовершенствованию налогового законодательства путем обобщения практики взимания и поступления туристического сбора в бюджет административно-территориальной единицы.

Ключевые слова: туристический сбор, плательщики туристического сбора, объект налогообложения туристического сбора, база налогообложения туристического сбора, ставка туристического сбора, льготы плательщиков туристического сбора.

Summary

Shapoval V. O. Legal principles of tourist tax collection in Ukraine. – Article.

The scientific article contains a study of the basic principles of defining and collecting a tourist fee as a necessary local fee in Ukraine. The main and additional elements of the tourist fee collection in accordance with the tax legislation of Ukraine are described and analyzed in detail. Proposals to improve tax legislation by summarizing the practice of collecting and receiving a tourist fee in the budget of an administrative and territorial unit have been formulated.

Key words: Tourist fee, tourist fee payers, tourist fee taxation object, tourist fee taxation base, tourist fee rate, tourist fee payers' benefits.